

ється завдяки тому, що рослини в десятки разів інтенсивніше здійснюють газообмін з оточуючим середовищем, ніж тварини. Разом з тим вони дуже чутливі до атмосферних забруднень.

Раніше зелені насадження створювали в основному враховуючи декоративність і різноманітність вирощуваних рослин (часто екзотичну). У наш час, крім цього, слід враховувати стійкість рослин до отруйних речовин.

Для нащадків потрібно зберегти кожний вид рослини. В наш час щороку на планеті зникає більше 10 тисяч видів. На території Харківської області проростає 1800 видів вищих рослин; із них 197 видів рослин є рідкісними; 119 — знаходяться під загрозою зникнення, а 6 видів майже зникли. Це зокрема: зозуліні черевички, анакомптис пірамідальний, півонія тонколиста, тюльпан шренка, журавлина болотна, лунарія оживаюча.

Зараз треба всім зрозуміти, що втратити вид рослини легко, а відтворити його неможливо. Відтворювати, як відомо, набагато складніше ніж руйнувати.

Ми виступаємо з конкретною пропозицією і звертаємось до всіх ботаніків України, які б разом із багатотисячною армією студентів приступили до активного відновлення популяцій рідкісних і зникаючих видів рослин у природі. Перед усім студенти під керівництвом викладачів спочатку вивчають і точно визначають екологічну нішу рідкісного виду рослин. В природі ця ділянка фіксується. Матеріал для посадки береться із збережених природних місцезростань. Це може бути або вся рослина, або насіння, чи вегетативна частина.

Ботаніками за активної участі студентів університету, уже впродовж 20 років проводиться робота по відновленню популяцій рідкісних і зникаючих видів рослин Харківської області.

На сьогодні відновлено популяції (300-400 екземплярів в кожній популяції): дивини фіолетової, грушанки круглолистої, конвалії звичайної, рясти Гуссона, зимолюбки зонтичної, росички круглолистої, омана високого, омана шершавого, омана німецького, омана британського, омана верболистого, омана очного.

Крім того, упродовж п'яти років ботаніками університету створювалася колекція рідкісних, зникаючих, лікарських, кормових і декоративних видів рослин. На площі 0,5га зібрано 381 вид рослин. За кожним студентом закріплена ділянка землі площею 6м², на якій ростуть 3-4 видів рослин певної родини. До ділянок підведена вода. Студент ретельно доглядає за своєю ділянкою, а зібране насіння висіває в природі в місцезростання, яке точно відповідає даному виду. В природі за допомогою граблів, або невеликої борони частково порушується дернина і після цього відбувається висів насіння.

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПРОБЛЕМА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Лук'яненко О.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Сучасна техногенна цивілізація підвела людство до межі чергової екологічної катастрофи. Передбачаючи можливі наслідки, варто замис-

литись над відновленням застосування вікового досвіду українського народу у системі відносин Людина-Світ. Слід визнати, що такими засобами впливу, як покарання за анти екологічну поведінку чи проведення типових заходів з екологічного виховання у школі вже не досягти бажаного результату. На нашу думку, лише глобальна переорієнтація аксіологічного світу людини спроможна навести лад у дисгармонійних стосунках Природи з технократичним світом.

Основою світогляду сучасного українця є християнство у його юдео-візантійському варіанті. Логічне порівняння ставлення цього типу світосприйняття до проблеми сучасного матеріального світу з протилежним йому підходом до проблеми з боку слов'янської ведичної думки [2; 3], підштовхує до висновку про необхідність надання переваги другому типу побудови відносин. Не зупиняючись на характеристичні порівняння, відсилаємо читача до зазначених статей. Натомість спробуємо надати альтернативний варіант розвитку ціннісних орієнтацій сучасної людини. Базисом побудови нового підходу до світу має стати принцип Родолюдини. Згідно нього, кожна окремо взята особистість розглядається як безмежна сукупність багатьох попередніх поколінь, перенесена на сучасність свідомість і пам'ять роду, продукт творчої діяльності десятків і сотень пращурів. Окрім цього людина сучасності є обов'язковим формуючим елементом для наступного покоління. А, отже, кожен вчинок, дія, слово і навіть думка несе у собі колосальний матеріально-енергетичний вплив на розвиток життя наступних представників окремого роду і людської цивілізації в цілому. Саме через це мотиваційним витоком життя людини має стати реанімований принцип ведичних (дохристиянських) часів: «Живи сьогодні так, щоб завтра було краще». Цей принцип прямо стосується і екологічної світогляду. Побудова життя на основах виваження кожної дії у перспективі майбутнього роду, надасть змогу збалансувати і звести до мінімуму негативний вплив людського фактора на навколишній світ. За умови правильної побудови виховного процесу та глибинності змін, що відбудуться у мотиваційно-оціночній сфері людської психіки, можемо говорити про повну ліквідацію негативу з боку представника людського роду на Природу. Зміна підходу до бачення свого місця у житті Роду неподільно пов'язана зі зміною релігійних орієнтацій. Погодимось, що релігійні уявлення, як і ряд інших основоположних складових людської свідомості, не є тим, що піддається легкому кардинальному руйнуванню. Тому перехід на якісно новий рівень у цьому питанні очікується не такими швидкими темпами, як дехто цього прагнув би. Вважаємо, найбільш адекватною з точки зору затримки постійно наростаючої екологічної кризи та повернення людської діяльності у русло конструктивної (творчої щодо Природи), видається тип релігійності, побудований на основах пантеїзму. Необхідно уточнити: на засадах космічного пантеїзму — панентеїзмові. Згідно цієї концепції, Бог як Творець світу не є повністю розлитий у створеному Ним природному середовищі. Світ матеріальний (створений) є Ним утриманий, обмежений Його сутністю. Не варто думати, що цей тип розуміння Бога не є притаманним українському духові. Хоча сам термін був уведений до наукового обігу у XIX столітті, прадавня слов'янська (ведична) релігійна думка вибудовувалася на основах панентеїзму. Наші генетичні корені сягають глибини цих часів, а, отже, можемо з упевненістю розглядати принципи ведизму як основоположні розбудови нового світогляду українця XXI століття. Розуміння Природи як однієї з форм існування Божес-

твенного Буття вимагає від людини до неї відповідного ставлення. Як свідчать донесені до нас сентенції минулого: «У Бога безліч іпостасей, будь-яка травичка — прояв Його думок» [5, С.36]. за такої умови Людина, як нащадок Творця, має моральний обов'язок шанувати творчість Батька і примножувати багатства навколишнього світу. Тому використання тих чи інших речей, які відносять до досягнє сучасної техногенної цивілізації, варто починати із думки «А чи не зашкодить це навколишньому світові?» (читайте: мені? дітям? Богові?). Поява подібного питання в основі відносин зі світом, активізує частину світогляду, яка відповідає за самозбереження, що невіддільно пов'язане зі збереженням соціо-екологічного балансу. Одразу зазначимо, що усвідомлення існування божественного початку у природі не викликає поклоніння світові. Натомість є джерелом існування шанобливого ставлення, витоком такої енергетичної сутності як Любов. Відомо, що подібне притягується подібним. Тому сповнене Любові ставлення людини до світу викличе відповідь у формі налагодження екологічного балансу і збереження (та можливого поліпшення) умов життя людини на планеті. За умови визнання Природи як осередку перебування матеріалізованих думок Бога, маємо підкреслити подальшу еволюцію людської свідомості. За увяленнями наших предків, «лише контактуючи з природою, людина може зрозуміти програму Бога, сутність свого призначення на Землі...» [4, С.220]. З цього логічно випливає покликання людини: жити у творчості, не руйнуючи, а лише примножуючи залишене у спадок Батьком. Подібне настановче формування мети життя стосується не лише збереження внутрішнього балансу почуттів і якостей людини, а ще й збереження зовнішнього прояву гармонійності: позитивного людського ставлення до світу.

Шляхами утвердження подібного ставлення до Природи та розуміння позавікової сутності людини якнайкраще вписується у сферу діяльності вчителя. Головне, щоб дії, спрямовані на досягнення поставленої мети, не мали того забарвлення, яке вони отримали при викладанні сучасних курсів екології, соціоекології та суміжних дисциплін. Нотаціями, жалінням за втраченим та подібними їх формами бажаного результату не досягти навіть за умови тотальної орієнтації системи виховання на проблеми екології. Важливо пробудити в дитині розуміння її безпосереднього контакту зі світом за принципом: «Торкнися квіточки — затремтить зірка» [1]. Звернемо увагу на відродження стародавньої ведичної обрядової системи виховання. Її принципи та механізми втілення в життя лежать у нас під ногами, у рідній землі та в наших серцях у вигляді генетичного коду. Гадаємо, що залучення досвіду минувшини приречене мати успіх у переорієнтації свідомості українця XXI століття на подолання наслідків екологічної кризи.

Література

1. Берштейн А. Доброе дерево // Учительская газета. — №4. — 1991. — С. 4.
2. Лук'яненко О.В. Природа і духовність: перспектива раю в світогляді християнської та ведичної цивілізацій. // Збірник матеріалів ІХ студентської наукової конференції історичного факультету. Квітень 2006 року. — Полтава.: АСМІ. — 2006. — С. 89-95.
3. Лук'яненко О.В. Злам педагогічних систем: втрачена обрядовість ведичних (дохристиянських) часів // Дидаскал: часопис кафедри пе-

- дагогіки ПДПУ імені В.Г. Короленка. — Полтава, 2006. — №4. — С. 99-102.
4. Мегре В.Н. Родовая книга. Книга шестая. — М-СПб.: Диля, 2004. — 256 с.
  5. Мегре В.Н. Энергия жизни. — СПб: Изд. «ДИЛЯ», 2003. — 256 с.

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Підлужна С.А.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Загострення екологічних проблем в Україні вочевидь демонструє відсутність розуміння важливості цих проблем як широкими верствами, так і керівниками різних рівнів.

Неможливо перерахувати тисячі хімічних речовин, які забруднюють атмосферне повітря. Забруднення окремих міст України досягло критичних рівнів. Усього в Україні функціонує 1810 об'єктів господарювання, на яких зберігається або використовується у виробничій діяльності понад 283 тис.тонн сильнодіючих отруйних речовин. Всього у зонах можливого хімічного зараження від цих об'єктів мешкає близько 20 млн.осіб, що становить 38,5% від населення країни.

Ось чому всі антропогенні зміни в біосфері роблять сьогодні найбільш актуальною проблему збереження здоров'я і збільшення тривалості життя людини.

Патологія неепідемічного профілю інтенсивно зростає. Збільшується кількість випадків серцево-судинних і онкологічних захворювань, хронічних неспецифічних хвороб органів дихання та інших.

Крім здатності викликати професійні і неспецифічні захворювання, хімічні агенти при тривалій дії в малих концентраціях можуть викликати несприятливі наслідки як серед нинішнього покоління, так і його потомства.

Негативний вплив факторів навколишнього середовища на організм людини може проявлятися у вигляді запалення, дистрофічних змін, пропасниці, алергічного стану, пухлинного процесу, порушень у розвитку плоду і пошкодження спадкового апарату клітини. Вже тепер, за даними ВООЗ, біля 4% новонароджених відрізняються генетичними дефектами, які далі ведуть до виражених спадкових захворювань. Це вказує на екологічне значення вирішення біологічних проблем, до яких відноситься охорона генетичної інформації людини як найбільш важливого з генетичних ресурсів біосфери.

В ДНК ми знаходимо цілий спектр металічних іонів, зокрема: кобальт, залізо, цинк, срібло, свинець, олово, хром, кадмій. Це важливо, тому що метали, у тому числі хром, кобальт, кадмій, є канцерогенами і підвищення їх концентрації тісно пов'язане з виникненням пухлини у чітко визначеному органі. Таким чином, обов'язковою умовою збереження здоров'я і подальшого соціального прогресу людства є звільнення від генетичного навантаження, що виникає під впливом таких несприятливих факторів, як збільшення радіоактивного фону, хімізація середовища та інші, що створюють небезпеку збільшення числа людей з різноманітними спадковими захворюваннями і збільшення схильності до багатьох паталогічних станів.